

УДК 94:327(438)(470+571)

Н. М. Буглай

ПОЛЬСЬКО-РОСІЙСЬКІ ВІДНОСИНИ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

Стаття присвячена аналізу відносин Польщі та Російської Федерації в перше п'ятиріччя ХХІ століття. Висвітлено динаміку економічної та політичної взаємодії між двома країнами, питання торгово-економічних зв'язків. Аналіз зовнішньополітичних орієнтирів РП дає підстави стверджувати, що вони були, в значній мірі, спричинені прагненням дистанціюватися від РФ та позбутися загрози повторного включення у сферу її геополітичної домінації.

Ключові слова: Республіка Польща, Російська Федерація, двосторонні відносини, зовнішня політика, орієнтири.

Осмислення відносин Польщі та Росії початку ХХІ століття, власне, як і впродовж всього періоду незалежного державотворення РП, засвідчило значну їх підпорядкованість успіхам польської інтеграції до НАТО та ЄС, та було обумовлено взаєминами обох країн із провідними державами Західної Європи та США. Як наслідок, стосунки з сусідами на східному кордоні Польщі мали ситуативний характер і їм очевидно бракувало далекоглядності, виваженості та послідовності. Окрім того, політика щодо сусідів РП на Сході неодноразово ставала заручницею політичних колізій та ідеологічних спекуляцій, зазнавала впливу ротацій у владних ешелонах, що спричиняло суперечливу динаміку польсько-російського міждержавного співробітництва.

Аналізуючи історіографію проблеми польсько-російського співробітництва окресленого періоду, потрібно звернути увагу на наявність публікацій, що присвячені дослідженню широкого кола питань, у т.ч. висвітленню двосторонніх відносин постсоціалістичного періоду, складним питанням подолання сторонами тягаря "історичної пам'яті", вступу РП до НАТО і ЄС в контексті двосторонніх відносин, визначенню місця Російської Федерації у східній політиці Польщі [1; 2; 3; 4; 5] та ін. Фактично всі роботи вітчизняних, польських та російських науковців присвячені окремим аспектам польсько-російської взаємодії, при невеликій наявності комплексних досліджень. Метою розвідки є аналіз зовнішньої політики Польщі в форматі осмислення нею свого місця в Європі, а саме східній її частині, а також якості політичної та економічної складової польсько-російських відносин.

На межі ХХ – ХХІ ст. взаємини між Польщею та Російською Федерацією, як цілком слушно відзначив відомий російський полоніст М. Бухарін, "перетворилися значною мірою у послідовність скандалів, демаршів та взаємних образ, на фоні яких розростався клубок невирішених проблем" [6, с. 35]. Серйозним прорахунком політики Росії, зокрема, виявилось ігнорування Польщі як партнера у вирішенні важливих внутрішніх та міжнародних проблем; позбавленою логіки, одночасно, була позиція Польщі, яка, подібно іншим державам Центрально-Східної Європи, значно підпорядкувала свою політику щодо Російської Федерації викликам інтеграції до євроатлантичного простору [7, с. 36].

Та вже на початку 2000-х рр. у катастрофічно загострених міждержавних взаєминах намітилася нормалізація, спричинена впливом багатьох взаємопов'язаних чинників. Перш за все, на нашу думку, варто згадати про зміну щодо Росії позиції Заходу, від якої суттєво залежали стосунки Варшави з Москвою. Переорієнтація провідних європейських держав та США на співпрацю з Російською Федерацією дала про себе знати вже на початку 2000 р., коли з самоусуненням від керівництва державою Б. Єльцина виконуючим обов'язки Президента РФ був призначений В. Путін. Свідченням прихильного ставлення до нього, а також підтримки його в якості майбутнього президента стала зустріч на найвищому рівні 11 березня 2000 р. у Білокам'яній з британським прем'єром Т. Блером [8]. Підготовлена низкою попередніх контактів та зустрічних жестів європейських лідерів, здійснених не без "благословення" американського президента Б. Клінтона (незважаючи й надалі триваючу криваву війну Росії з Чечнею), вона виявилася певним сигналом і для Польщі, в своїх діях, як відомо, сильно орієнтованою на Білий дім.

На оздоровлення польсько-російських стосунків значно вплинула позиція власне самого В. Путіна, зацікавленого в партнерстві з великим сусідом на східному кордоні РФ. У той час планам очільника Російської держави сильно посприяли успіхи, яких двом державам вдалося досягти у напрямку подолання історично сформованих стереотипів взаємного сприйняття. Нагадаємо, що в той час, як для росіян історія взаємин із польським народом позначена багатовіковою експансією, розширенням та зміцненням власної державності, для поляків досвід взаємин із Росією забарвлений трагічними спогадами про поділи Польщі, радянсько-польську війну 1919–1920-х рр., пакт Молотова – Ріббентропа, масові репресії, депортації, подолання спротиву комуністичному режиму, а головне – Катинь, яка в історичній пам'яті поляків є символом радянського геноциду, а тому значно обтяжений болем із приводу минулих втрат, пережитих образ та принижень, зневагою та недовірою. І хоча роботу в напрямку подолання "білих плям" спільної історії та зняття, таким чином, негативних історичних нашарувань сторони розгорнули ще наприкінці 1980-х рр., найбільш знаковим для Польщі став 2000 р., позначений відкриттям у присутності високих представників двох держав у Катині та Мідному (28 липня та 2 вересня відповідно) меморіальних комплексів, у тому числі з відновленими коштом РП захороненнями польських військових.

Проблему розстрілу радянською владою військовополонених поляків – чи не найбільш складну в спадку міждержавних взаємин – цими кроками, цілком природно, вичерпано не було, а Росія й росіяни й надалі сприймалися в Польщі зі значною долею перестороги [5, с. 35], проте їхнє значення для подолання

сторонами тягаря "історичної пам'яті", важко переоцінити. На користь зазначеному, зокрема, свідчить позитивна динаміка настроїв польського суспільства: якщо на початку 1991 р. взаємини з Росією лише 10 % поляків вважали добрими (48 % – ні добрими, ні злими, 36 % – поганими), то на початку 2002 р. прихильно ставились до них вже 19 % поляків (66 % опитаних польських громадян вважали їх ні добрими, ні злими і лише 9 % – поганими), що було найкращим результатом за понад десять років незалежного державотворення [9, с. 3]. Відмова від взаємних образ минулого позитивно вплинула на оздоровлення взаємин між двома державами, спричинила до більшої їх прозорості.

На скорочення дистанції у взаєминах Польщі з Росією сильний вплив мала політична криза осені 2000 р. в Україні. Попри те, що наша держава, з огляду на потенціал, місце у світовому співтоваристві, а також ряд інших чинників, апіорі становить для Польщі меншу вартість, ніж Росія, взаємини з нею, у 1996 р. проголошені стратегічними. Власне в тому числі через конструктивну співпрацю з Україною польські урядовці не надто переймалися тривалою незгодою офіційної Москви щодо розширення на Схід кордонів НАТО. Та вбивство журналіста Г. Гонгадзе, а пізніше "касетний скандал", що зазнали гучного розголосу на міжнародній арені, спричинили до появи в урядовій Варшаві сумнівів на рахунок доцільності у стосунках із Києвом підтримувати визначену якість співпраці. І хоча, як відомо, президент А. Квасневський не відмовився від співробітництва з Україною проблемного періоду, маятник зовнішньої політики Польщі в той час хитнувся в бік Росії.

І, на завершення, взаєминам сторін суттєво посприяли вибори осені 2001 р. у Польщі, за результатами яких парламентська більшість та уряд були сформовані політичними силами лівоцентристського спрямування, характерними тотожними президенту А. Квасневському зовнішньополітичними пріоритетами. Так, на відміну від попереднього кабінету Є. Бузека, очолена Л. Міллером Рада Міністрів була орієнтована на розбудову одночасно як західного, так і східного векторів зовнішньої політики, зокрема, у взаєминах із Росією мала на меті забезпечення оздоровлення та активізацію співпраці [4, с. 76]. На користь стосункам позначилося також призначення на посаду міністра МЗС РП В. Бартошевського, політична манера якого відкрила перед президентською дипломатією широкі можливості для впливу на формування та реалізацію зовнішньої політики держави [10, с. 20].

Перелом у польсько-російських взаєминах, зумовлений, таким чином, вкрай сприятливим збігом багатьох обставин, засвідчив офіційний візит до Москви 10 липня 2001 р. президента А. Квасневського й наступна його зустріч із російським колегою В. Путіним. Про налаштованість Кремля у взаєминах із Польщею розпочати нову сторінку свідчила нова Концепція зовнішньої політики РФ, у липні 2000 р. затверджена президентом В. Путіним [11]. Тотожно стосункам з іншими державами Центрально-Східної Європи, ключовими завданнями взаємин із Польщею проголошувалися "збереження напрацьованих людських, господарських та культурних зв'язків, подолання наявних кризових явищ та надання додаткового імпульсу співпраці відповідно до нових умов та російських інтересів".

Подібно до того, як у свій час у ході першої (у якості президента РП) зустрічі з главою РФ Б. Єльциним А. Квасневський наполягав на необхідності наповнення взаємин між двома державами конкретним змістом, на переговорах із В. Путіним він закликав до прагматизації співпраці. І, – що важливо, – господар Кремля цілковито його в цьому підтримав [12]. Московська зустріч липня 2001 р. була високо оцінена також і російською стороною: переконані в завершенні у взаєминах між двома державами "льодовикового періоду", як політики, так і журналісти, науковці, фахівці в інших сферах суспільної розбудови, трактували його підтвердженням цього факту [6, с. 36]. Відчутно почастишали при цьому заяви на рахунок перспективності міждержавної співпраці, її спрямованості на врахування інтересів та цілей кожної зі сторін.

Наступного обговорення на найвищому рівні перспективні напрями співпраці між двома державами зазнали в ході жовтневого 2001 р. візиту президента А. Квасневського до російської столиці. Як і попереднього разу, зустріч глав держав пройшла в атмосфері взаємної люб'язності, з огляду на яку, а також якість зв'язків, що склалися між Росією та Польщею, партнерство між двома державами господар Кремля назвав "привілейованим", за що подякував польському президенту [13, с. 244]. Відтоді очільника III Речі Посполитої експерти дедалі частіше називали представником інтересів Росії на Заході, не лише зацікавленого в нормалізації взаємин між ними, але й спроможного її забезпечити.

Серйозність намірів президента В. Путіна щодо Польщі, зокрема, налаштованість підвести ризику під попередньою політикою Кремля, а водночас, започаткувати у взаєминах між державами новий етап, ознаками якого мали стати добросусідство, рівноправність та діловий прагматизм, засвідчив його офіційний візит 16–17 січня 2002 р. до Варшави, – перший за останні дев'ять років візит глави Російської Федерації до Польщі. Підготовка візиту, до речі, розпочалася ще восени 2000 р., коли вперше за багато років III Річ Посполиту відвідав очільник МЗС РФ І. Іванов. Заяви міністра на рахунок примирення Кремля зі вступом Польщі до НАТО та підтримки євроінтеграційних її устремлінь, що, цілком природно, були позитивно сприйняті поляками, зазнали продовження в промові прем'єра М. Касьянова в ході візиту до Варшави влітку 2001 р. Як наслідок, зустріч президентів, організована в період участі польських урядовців у переговорах щодо членства держави в ЄС також пройшла під знаком обговорення євроінтеграційних успіхів Польщі та прогнозів щодо розвитку взаємин між двома державами на перспективу.

Зауважимо, що, на відміну від вступу Польщі до НАТО, який викликав протест у більшості політичних сил Російської Федерації, інтеграція РП до ЄС сприймалася ними в рази спокійніше, оскільки не лише не приховувала в собі значної небезпеки для Росії, а навпаки, відкривала перед нею додаткові можливості. Так, членство Польщі в Євросоюзі росіяни трактували у зв'язку з виконанням Варшавою стратегічної ролі "мосту", спроможного пов'язати між собою Західну та Східну Європу, Німеччину та Росію, ЄС та СНД [14,

с. 106–107]. В певній мірі, розбудову нормальних взаємин з Польщею російські політичні кола вважали запорукою конструктивної співпраці із Європейським Союзом. Відтак, у ході зустрічі з польським колегою президент В. Путін всіляко підкреслював Кремлем євроінтеграційних устремлінь офіційної Варшави, демонструючи, таким чином, проєвропейськість своєї позиції, а інтеграцію Польщі в структуру Заходу називав одним із аспектів розвитку Росії [12]. Свідомий значущості для Росії польського ринку, президент А. Квасневський, своєю чергою, пообіцяв, що зі вступом до ЄС вона “не обернеться спиною до Росії” й надалі в співпраці з нею зберігатиме високу динаміку [13, с. 244].

Президентська зустріч у Варшаві, окрім того, була позначена урочистим покладанням квітів до меморіалу радянських солдатів, що віддали життя, визволяючи Польську державу від німецько-фашистських загарбників, обговоренням нових газових проєктів та можливостей активізації співпраці з Калінінградським анклавом. У рамках візиту В. Путін та А. Квасневський також взяли участь у роботі Другого Економічного форуму “Польща–Росія”, що тими днями відбувався у Познані. Виступаючи на ньому, президент В. Путін високо оцінив перспективи співпраці між двома державами та заявив про важливість для Росії партнерства з Польщею з широкого кола питань [15]. Взаємини між двома державами при цьому були проголошені зразком вдалої співпраці для інших держав регіону.

Обмін президентськими візитами став відправною точкою для розбудови нормативно-правової бази сьогоденних взаємин між двома державами, представленої більше, ніж чотирма десятками міждержавних, міжурядових та міжвідомчих угод. Налагодженню діалогу між громадськостями Польщі й Росії як запоруці взаєморозуміння між двома народами, розвитку польсько-російського партнерства на принципах добросусідства та партнерства покликане було слугувати створення на початку 2000-х рр. системи спеціальних інститутів, представленої Форумом російської та польської громадськості, Радою бізнесу Росії та Польщі, Комітетом із питань стратегії російсько-польського співробітництва, очоленим міністрами МЗС двох держав [6, с. 39]. Здобутком сторін стало започаткування у 2002 р. Польсько-російської групи зі складних питань [16], покликаної реалізувати неодноразово проголошені на найвищому рівні декларації щодо подолання впливу історичної пам'яті на взаємини між двома державами. Очолена А. Торкуновим та А. Ротфельдом, у співпраці з МЗС Польщі й Росії вона розгорнула роботу по вивченню спільної історії з 1917 р. і до кінця ХХ ст., що пізніше увінчалася підготовкою комплексного наукового дослідження “Білі плями – чорні плями. Складні питання в російсько-польських стосунках” [17]. Оpubлікована двома мовами, праця містить не лише порівняльний аналіз російського й польського поглядів на найбільш складні питання минулого, але й робить спробу підвести їх під спільний знаменник.

Розробці Варшавою та Москвою стратегічних рішень суттєво посприяли контакти на найвищому рівні, динаміка яких відчутно активізувалася: упродовж 2000–2004 рр. лише президенти зустрічалися рекордних десять разів [18]. Значно почастишали контакти між парламентарями й урядовцями з двох держав. На постійній основі діяла низка робочих груп, зайнятих вирішенням нагальних проблем у різних сферах міждержавної взаємодії.

Конструктивний політичний діалог, закладаючи підґрунтя для масштабного довгострокового партнерства між двома державами, значно активізував торговельно-економічне співробітництво між ними, однаково вигідне для кожної зі сторін. Тільки, якщо зацікавленість Росії у співпраці з Польщею була зведена, перш за все, до зміцнення нафтогазової експансії в Європі, в тому числі шляхом розбудови на польській території мережі транспортних артерій та долучення російських інвесторів до нафтопереробної та електроенергетичної промисловості Польської держави, то економічні інтереси поляків перебували в площині розширення присутності національних товаровиробників на ринку Росії, характерної впродовж кількох останніх років стабілізацією економіки та зростанням купівельної спроможності громадян [19, с. 143]. Заангажованість Польщі в нормалізації взаємин із Росією напередодні вступу до ЄС, окрім економічних вигод, великою мірою була зумовлена також геополітичними її розрахунками. Не викликає заперечень, зокрема, той факт, що значимість Польської держави для Заходу, особливо з огляду на характерне їй прагнення опікуватися східним вектором політики Спільноти, була суттєво узалежнена якістю її взаємин із Кремлем.

Разом з тим, у час, коли питання членства Польської держави в Євроспільноті, по-суті, було цілком вирішеним, у взаєминах між двома державами намітилися серйозні суперечності. Головні з них розгорнулися навколо Калінінградської області, яка з розширенням на Схід кордонів Спільноти перетворювалася на безпосереднього її сусіда, а відтак, першою з російських регіонів мала відчутти на собі наслідки цього кроку. Маючи на меті не допустити перетворення найбільш західного суб'єкта федерації у відособлений геополітичний ексклав, Кремль наполягав на реалізації по відношенню до нього особливої стратегії відносин [20, с. 68]. Проте, Польща не поспішала з відповіддю. Давало про себе знати небажання урядової Варшави йти на збільшення масштабів економічної співпраці з Російською Федерацією, до чого прагнули бізнес-кола останньої: посилаючись на жорстку позицію щодо цього Брюсселя, польські політики та підприємці подібні питання намагалися вирішувати вже по вступі держави до ЄС, апriorі розраховуючи, таким чином, отримати значно більші вигоди.

Серйозний вплив на стосунки Польщі й Росії мала задіяність польських військових навесні 2003 р. в іракській кампанії, увінчаної – з ініціативи Пентагону та за погодженням із союзниками по антисадамівській коаліції – переданням під контроль Польщі одного з чотирьох, утворених на території Іраку, секторів та, як наслідок, значним зміцненням позиції держави на міжнародній арені. Не на користь міждержавним зв'язкам позначилося запровадження Польщею 1 жовтня 2003 р. візового режиму при перетині кордону: його наслідком стало різке зменшення контактів між росіянами та поляками, що потягло за собою скорочення

обсягів “човникової торгівлі”, дрібного підприємництва та індивідуального туризму [1, с. 68]. Ці, а також деякі інші події того часу спричинили до того, що вступ Польщі до ЄС 1 травня 2004 р. й перетворення 232-ох кілометрового польсько-російського кордону на кордон Росії з Європейським Союзом, росіяни зустріли зі значно меншим ентузіазмом, ніж очікувалося.

Із набуттям Польщею членства в Спільноті польсько-російські стосунки, попри те, що й надалі здійснювалися напряму по лінії Варшава – Москва, з більшості питань виявилися підпорядкованими позиції союзного керівництва та ґрунтувалися на європейській повістці дня. Відтак, якщо розбудова міждержавних зв'язків з урахуванням стратегічних орієнтирів Євросоюзу, з однієї сторони, накладала на партнерство між двома державами значні обмеження, однаково не вигідні для кожної з них, то з іншої, – дозволяла Польщі будь-які важкі питання співпраці вирішувати за участю Брюсселя, що надавало їй додаткові можливості для маневрування у відносинах із російськими партнерами, вкрай не вигідного для останніх [2, с. 86]. Несприятливою для Кремля була також відмова Європейського Союзу від надання урядовій Варшаві офіційних повноважень на реалізацію ініційованої нею ще в 2002 р. політики “східного виміру” [21], значне місце у якій відводилося Росії. Відповідно до ролі, виконання якої було покладено на Польщу вже по її вступі до ЄС, опікування політикою ЄС щодо сусідів на східному кордоні було зведено до адвокатування серед союзників інтересів України, Молдови, Білорусі, ін.; Росії ж у цьому списку місця не знайшлося, що ще більше ускладнило її стосунки з Кремлем.

Та найбільшого загострення відносини держав-сусідів зазнали восени 2004 р. На початку вересня їм довелося пройти випробування подіями в Беслані, реакція на які польських ЗМІ та багатьох політиків помилково була трактована в Росії як співчуття терористам, а вже в листопаді – революційними подіями в Україні, які, на глибоке наше переконання, виявилися найсуттєвішим викликом для зв'язків Варшави з Москвою впродовж аналізованого періоду. Спричинена фальсифікацією результатів президентських виборів, Помаранчева революція, по суті, жбурнула дві держави на різні сторони барикад. Проте, якщо Кремль, зробивши ставку на підтримку проросійського кандидата В. Януковича, з перемогою на повторному голосуванні В. Ющенка, успіхи якого стали можливими значною мірою завдяки підтримці американської дипломатії, чий інтереси всіляко лобював президент А. Квасневський, виявився фактично позбавленим важелів впливу на події в Україні, то офіційна Варшава, навпаки, значно зміцнилася в своєму впливі на них.

Присутність президента А. Квасневського, а також інших польських високопосадовців у врегулюванні політичної кризи в Україні, зважаючи на ґенезу як внутрішньополітичної ситуації, так і зовнішньої політики РП періоду незалежного державотворення, безперечно, була цілком прогнозованою. Послугуючись ідеями Гедройця – Мерошевського, що стали для офіційної Варшави своєрідним дороговказом у реалізації взаємин із сусідами на Сході, III Річ Посполита не один рік докладала зусиль для поширення на східному своєму кордоні західних цінностей свободи і демократії та дистанціювання України (а також Литви і Білорусі) від Росії й остаточного її виведення зі сфери впливу Кремля [3, с. 77]. Таким чином, прихід до влади опозиційних до попереднього режиму проєвропейських політичних сил засвідчив не лише поразку російської дипломатії, але й необґрунтованість сподівань Кремля на відновлення імперії. Водночас Польща остаточно утвердилася в якості експерта ЄС з питань взаємин із сусідами на Сході, чим значно зміцнила свою позицію в Спільноті, посилила авторитет серед союзників. У Кремлі, своєю чергою, така спрямованість подій, природно, викликала різке невдоволення: політичний діалог між двома державами, взаємно обтяжений ворожою риторикою, катастрофічно погіршився, а градус співпраці зменшився на стільки, що дозволив фахівцям говорити про “перерваність польоту” [6, с. 46].

Спричинена, здебільшого, позицією Кремля, сильно ображеного на Польщу за її втручання в хід Помаранчевої революції та неготового до порозуміння, перманентна криза, з осені 2004 р. характерна польсько-російським відносинам, пройшла під знаком низки викликів, що значно ускладнювали її вирішення. Так, у травні 2005 р., виступаючи на урочистостях, з нагоди 60-ї річниці перемоги у Великій Вітчизняній війні організованих у Москві, президент В. Путін жодним словом не згадав про внесок у перемогу над німецько-фашистськими окупантами польського народу, хоча його роль у спільній справі, як відомо, була не останньою, а серед присутніх – із числа спеціально запрошених Кремлем – був президент А. Квасневський (на переконання поляків, “цілеспрямовано прийнятий по другому розряду” [22]). Другим “ляпасом”, що його офіційній Варшаві адресувала російська влада, була відсутність для глави Польської держави запрошення до участі в святкуванні в липні 2005 р. 750-річчя з дня заснування Калінінграда. Промовистість жесту, особливо з огляду на присутність на заході президента Франції Ж. Ширака та канцлера Німеччини Г. Шредера була більше, ніж очевидною, адже ще кілька місяців тому своєму польському колезі пан В. Путін приділяв значно більше уваги. Так, серед сорока урядових делегацій, 27 січня 2005 р. присутніх на роковинах вшанування пам'яті жертв нацизму в Освенцімі, на жалобній церемонії він не лише був поряд із А. Квасневським, але й тиснув руку В. Ющенку [23]. Проте розвиток подій, у супроводі взаємно образливої медійної кампанії, спричинив до того, що стосунки еволюціонували за чи не найгіршим із можливих сценаріїв. Упродовж року їх ознаками були напруженість та висока емоційність, а можливості для продовження предметного діалогу виявилися фактично вичерпаними.

Як ніколи раніше, взаємини з Російською Федерацією стали предметом гострих дискусій у Польщі в період підготовки держави до виборів – за збігом обставин, восени 2005 р. поляки майже одночасно обирали і парламент, і президента. І хоча ім'я А. Квасневського серед кандидатів не значилося, за високу активність у взаєминах з Кремлем на його адресу було спрямовано шкал критики. Відповідно Л. Качинському, значною мірою саме завдяки антиросійській налаштованості, неодноразово засвідченій заявами про те, що “першим з офіційним візитом він у Росію не поїде”, вдалося заручитися підтримкою

більшості громадян та перемогти у виборчих перегонах (23 жовтня). Результати президентських, а попередньо (25 вересня) парламентських виборів, перемогу на яких здобула очолювана братами Л. та Я. Качинськими націонал-консервативна партія “Право і Справедливість”, фактично ознаменували завершення у взаєминах між двома державами періоду, так би мовити, “максимального конструктивізму” [24, с. 184]. Так, вже в листопаді 2005 р. на повістці дня стосунків між ними значилася “продовольча війна”, проголошена Росією польським виробникам: 10 листопада офіційна Москва запровадила заборону на ввезення м'яса, 14 листопада – продукції рослинного походження, нібито невідповідної гігієнічним стандартам. Символічним виявилось також проголошення 4 листопада – дня звільнення Москви від польських військ у 1612 р. – новим державним святом Росії – Днем народної єдності. Та офіційна Варшава з відповіддю не забарилася: в листопаді 2006 р., незадовго до відкриття саміту Росія – ЄС, президент Л. Качинський анонсував накладення Польщею вето на відкриття переговорного процесу з Російською Федерацією. У поєднанні з політичною історичною пам'яті, реалізацією якої край активізувала президентська адміністрація, польсько-російські взаємини на тривалий час потрапили до “глухого кута”.

Тож, незважаючи на вже традиційну орієнтацію Польщі на структури Заходу та провідних його держав, упродовж аналізованих років і надалі політика офіційної Варшави суттєво залежала від позиції Кремля. Окрім того, що вибір III Річчю Посполитою ключовим зовнішньополітичними орієнтиром інтеграції до НАТО та ЄС апіорі був значно спричинений прагненням дистанціюватися від Росії та назавжди позбутися загрози бути повторно включеною у сферу геополітичної її домінації, кроки Кремля, приміром щодо України, Білорусі, Молдови, ін. держав Балто-Чорномор'я, що ставили під сумнів їхню стабільність, цілісність, а то й незалежність, змушували польську сторону відповідним чином на них реагувати. Відтак, якщо відносини Польщі з Російською Федерацією в економічній сфері, зазвичай, позначені серйозними успіхами, розвивалися відносно рівно, то контакти в політичній сфері, значно узалеженні до того ж “привидами минулого”, як правило, залишали бажати кращого.

Джерела та література

1. Бухарин Н. Вступление Польши в Европейский Союз и Россия / Николай Бухарин // Новая и новейшая история. – 2008. – № 4. – С. 60–73.
2. Чорна Н. М. Трансформація польсько-російських відносин у світлі реалізації Польщею стратегії інтеграції до Європейського Союзу / Н. М. Чорна // Україна-Європа-Світ. Міжнар. зб. наук. пр. Серія: Історія, міжнародні відносини / Гол. ред. Л. М. Алексієвць. – Вип. 4. – Тернопіль : Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – С. 83–88.
3. Чернова А. Россия – Польша: предпосылки, условия и перспективы нормализации отношений // Анна Чернова // Восточная Европа. Перспективы. – 2011. – № 2. – С. 76–85.
4. Mącznik K. Wpływ relacji polsko-rosyjskich na kształtowanie się statusu politycznego państw obszaru postradzieckiego (1990–2011) / Katarzyna Mącznik // Zeszyty naukowe politechniki rzeszowskiej. – 2012. – № 286. – S. 71–85. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://doi.prz.edu.pl/pdf/einh/6>
5. Zięba R. Współczesne stosunki polsko-rosyjskie: uwarunkowania, problemy, implikacje / Ryszard Zięba // Przegląd Politologiczny. – 2011. – № 3. – S. 35–61. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://wnpid.amu.edu.pl/images/stories/pp/pp-3-2011/035-062.pdf>
6. Бухарин Н. Россия – Польша. Опыт двадцатилетних отношений: 90-е годы XX века – первое десятилетие XXI века. – СПб. : Нестор-История, 2013. – 190 с.
7. Россия и Центрально-Восточная Европа: взаимоотношения в XXI веке / Под ред. Н. В. Куликовой, И. И. Орлика, Н. В. Фейт. – М. : ИЭ РАН, 2012. – 350 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://inecon.org/docs/Kulikova_Orlik_2012.pdf
8. Волков В. Запад в лице Блэра протягивает руку Путину / Владимир Волков. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wsws.org/ru/2000/mar2000/blai-m15.shtml>
9. Polacy o stosunkach polsko-rosyjskich i polityce wschodniej Polski // Komunikat z badań CROS. – 2014. – № 77. – 17 s. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2014/K_077_14.PDF
10. Офицеров-Бельский Д.В. Россия и Польша: неизбежное соседство? / Д. В. Офицеров-Бельский // Вестник МГМИМО – университета. – 2014. – № 6 (39). – С. 18–28. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vestnik.mgimo.ru/sites/default/files/pdf/002_mezhdunarodnye_otnosheniya_oficerov-belskiidv.pdf
11. Концепция внешней политики Российской Федерации, утверждена Президентом Российской Федерации 10 июля 2000 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://archive.mid.ru/Bl.nsf/arh/19DCF61BEFED61134325699C003B5FA3>
12. Президент России. Пресс-конференция по окончании встречи с Президентом Польши Александром Квасьневским (Москва, 23 августа 2001 г.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24484>
13. Varbola J. K. Некоторые аспекты российско-польских отношений 1989–2002 годов : (по материалам российских и польских средств массовой информации) / Julia Karolina Varbola // International Journal of Management and Economics. – 2004. – Том 15. – С. 221–251.
14. Холай Г. Место и роль Польши в новом европейском экономическом укладе / Генрих Холай // Діалог цивілізацій: протиріччя глобалізації : Друга Всесвіт. конф., Київ, 23 травня 2003 р. / Громадсько-науковий проект : матеріали виступу. – К. : МАУП, 2003. – С. 103–115.
15. Президент России. Выступление на Втором экономическом форуме “Польша – Россия” (17 января 2002 г., Познань). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kremlin.ru/events/president/transcripts/21475>
16. Российско-польская группа по сложным вопросам. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mgimo.ru/rectorat/docs/document31591.phtml>
17. Белые пятна – черные пятна. Сложные вопросы в российско-польских отношениях / Под общ. ред. акад. А. В. Торкунова, проф. А. Д. Ротфельда. – М. : Аспект Пресс, 2010. – 823 с.
18. Польско-российские отношения – смесь любви и ненависти – омрачаются непредсказуемостью России и нерешительностью НАТО и ЕС. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://inosmi.ru/world/20050203/216908.html>
19. Бухарин Н. Россия и Польша в начале XXI века / Николай Бухарин // Свободная мысль. – 2012. – № 5/6 (1633). – С. 137–144. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svom.info/entry/250-rossiya-i-polsha-v-nachale-xxi-veka/>

20. Воронов К. Пятое расширение ЕС: судьбоносный выбор / К. Воронов // Международная экономика и международные отношения. – 2002. – № 9. – С. 59–69.
21. Non-paper z polskimi propozycjami w sprawie przyszłego kształtu polityki rozszerzonej Unii Europejskiej wobec nowych wschodnich sąsiadów ; Ministerstwo Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej (Warszawa, styczeń 2003) // Polityka rozszerzonej Unii Europejskiej wobec nowych sąsiadów. – W. : Fundacja im. Stefana Batorego, 2003. – S. 93–107.
22. Отношения между Польшей и Россией по-прежнему плохи. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://news.liga.net/news/world/263493-otnosheniya-mezhdu-polshey-i-rossiey-po-prezhnemu-plokhi-the-new-york-times.htm>
23. В Освенциме прошла церемония памяти жертв концлагеря. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.newsru.com/world/27jan2005/memoryremains.html>
24. Zięba R. Główne kierunki polityki zagranicznej Polski po zimnej wojnie / Ryszard Zięba. – W. : Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2010. – 251 s.

Buglay N. Polish-Russian relations at the beginning of the XXIst century

The article is dedicated to the analysis of relations of Poland and Russian Federation in the first five years of the XXIst century. The dynamics of economic and political cooperation between two countries, the question of trade and economic relations are reflected. The analysis of foreign-policy reference-points of RP gives the basis to assert that they were greatly caused by the aspiration to distance from Russian Federation and to get rid of the threat of the repeated including in the sphere of its geopolitical domination.

Key words: Republic of Poland, Russian Federation, bilateral relations, foreign policy, reference-points.